

АНОТАЦІЯ

Рудик А. О. Трансформація інституту монархії в сучасному світі. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія». – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2021.

Збереження монархічної форми державного правління в умовах глобалізації та загальної демократизації світу є специфічним явищем. Трохи більше п'ятої частини від усіх нині існуючих країн складають саме монархії. Причому деякі з них відіграють важливу політичну та економічну роль на світовій арені. Це зумовлює не лише наукову, а й практичну зацікавленість в дослідженні трансформації інституту монархії та перспектив його збереження у світі в контексті оцінки політичної стабільності таких впливових монархій як, наприклад, Катар, Саудівська Аравія та Японія. Україна не є монархією і не межує з жодною з них, однак має тісні зв'язки з деякими з них, зокрема, Велика Британія, Іспанія та Нідерланди є значними економічними партнерами України, нарощуються контакти з Катаром та ОАЕ.

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлюється потребою наукового осмислення факту збереження монархічного ладу та тих політичних перетворень, які цьому сприяли, з метою прогнозування та оцінки рівня стабільності країн з даною формою державного правління в різностроковій перспективі.

Метою дисертаційного дослідження є виявлення та розкриття особливостей політичної трансформації монархій у сучасному світі. Об'єктом дисертаційного дослідження є політична трансформація як процес зміни характеру взаємовідносин між вищими органами державної влади. Предметом дисертаційного дослідження є закономірності трансформації інституту монархії в сучасному світі.

Дисертація є першим вітчизняним комплексним політологічним дослідженням проблеми трансформації інституту монархії. У межах проведеного дослідження отримано наступні результати, що відзначаються науковою новизною і виносяться на захист:

у перше:

- виявлено методологічні проблеми, які зумовлюють відсутність єдиного загальноприйнятого підходу до визначення політичної модернізації, дано авторське визначення поняття «політична трансформація» як процесу зміни характеру взаємовідносин між вищими органами державної влади, запропоновано авторський підхід до дослідження процесу політичної трансформації монархій, який полягає в аналізі форм контролю парламенту за урядом не лише в конституційній, а й політичній практиці конкретної країни, а також в характері обмеження влади глави держави та встановлення його політичної відповідальності перед парламентом, урядом або підданими;

- проаналізовано на прикладі 28 монархій процес запровадження контрольної функції законодавчої влади за виконавчою у вигляді конкретних форм контролю, розкрито та описано не лише їхнє конституційне закріплення, а й реальність чи номінальність їхнього застосування, запропоновано поділ монархій залежно від характеру перебігу запровадження контрольної функції законодавчої влади за виконавчою в контексті забезпечення балансу в системі взаємовідносин між вищими органами державної влади, встановлено, що даного процесу недостатньо для забезпечення балансу в системі взаємовідносин між вищими органами державної влади;

- виявлено та обґрунтовано трансформацію конституційно-правового статусу монарха в частині переходу від абсолютної до частково або неповністю абсолютної невідповідальності його особи через виявлення, розкриття та аналіз юридичного закріплення та реального застосування тих чи інших форм політичної відповідальності глави держави в конституційно-правовій та політичній практиці досліджуваних країн з монархічною формою державного правління, запропоновано поділ монархій залежно від характеру

перебігу даного процесу в контексті забезпечення балансу в системі взаємовідносин між вищими органами державної влади, встановлено залежність трансформації конституційно-правового статусу монарха від запровадження контрольної функції парламенту за урядом;

- проаналізовано досвід відмови від інституту монархії в таких країнах як Афганістан, Ефіопія та Лаос, доведено, що причиною переходу до республіканського ладу є не сам процес політичної трансформації, а похідні від нього явища, обґрунтовано проблемний характер країн Співдружності як перших кандидатів на скасування монархії та виявлено кон'юнктурне підґрунтя республіканського руху в цих країнах, окреслено перспективи подальшої трансформації інституту монархії та існування монархічного ладу в контексті імовірних політичних перетворень та поточної політичної практики, обґрунтовано факт того, що незалежно від різновиду чи ступеню інституційної стабільності для кожної без виключення нині існуючої монархії існує загроза зникнення;

поглиблено процеси дослідження:

- еволюції понять «політична модернізація» та «політична трансформація» як у теоретичному, так і у практичному аспекті, а також їхнього розрізнення в політичній науці;

- явищ політичної модернізації та політичної трансформації монархій у рамках аналізу їхньої конституційної та політичної практики;

- становлення і розвитку механізму стримувань і противаг у країнах з монархічною формою державного правління;

- перспектив збереження монархічного ладу у світі;

набуло подальшого обґрунтування:

- положення про неминучість поступового скорочення кількості монархій у світі зумовленого традиційною сутністю даної форми державного правління, а також привабливістю республіканських ідей у контексті політичного маніпулювання, обґрунтовано, що найбільш імовірним варіантом буде перехід до республіканського ладу ряду країн Співдружності.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що отримані висновки можуть бути використані при побудові геополітичних прогнозів стосовно формату подальшого існування арабських монархій, перспектив трансформації Співдружності націй, збереження/втрати політичної стабільності окремими європейськими, азійськими та африканськими монархіями. Основні положення дисертаційного дослідження спрямовані на впорядкування та вдосконалення наукового осмислення процесу політичної трансформації й оновлення існуючих політологічних знань щодо інституту монархії. Зміст дисертаційного дослідження може знайти застосування у вищих навчальних закладах при підготовці лекцій із загальної теорії політики, політологічної теорії держави, спеціальних навчальних курсів, навчально-методичних посібників, вивченні теоретичної та компаративної політології, зокрема, навчальних курсів з політичної модернізації/політичної трансформації, сучасного зарубіжного конституціоналізму, загальної теорії політики та інших.

Ключові слова: політична трансформація, політична модернізація, інститут монархії, монарх, контрольна функція парламенту, форми контролю парламенту за урядом, інститут політичної відповідальності глави держави, форми політичної відповідальності глави держави, відмова від інституту монархії.

ABSTRACT

Rudyk A. The transformation of the monarchy's institution in the contemporary world. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a scientific degree of Doctor of Philosophy by field of study 05 «Social and behavioral sciences» in specialty 052 «Political Science». – Taras Shevchenko National University of Kyiv. – Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv, 2021

Preservation of the monarchical form of government in the context of globalization and overall democratization of the world is a unique phenomenon. Slightly more than a fifth of all existing countries are monarchies. And some of them play an important political and economic role on the world stage. Accordingly, this leads not only to scientific but also practical interest in studying the transformation of the monarchy's institution and the prospects for its preservation in the context of assessing the political stability of such influential monarchies as Qatar, Saudi Arabia, and Japan. Ukraine is not a monarchy and does not border on any of them, but it has close ties with some of them. For example, Great Britain, Spain and the Netherlands are significant economic partners of Ukraine. Also, our country built up contacts with Qatar and the UAE.

Actuality of the dissertation research is due to the need for scientific understanding of the monarchy's preservation and the political transformations that contributed to it, to predict and evaluate the level of this form of government's stability in the future.

The purpose of the dissertation research is to identify and reveal the features of the political transformation of the monarchy in the modern world. The object of the dissertation research is political transformation as a process of changing the nature of the relationship between the highest state authorities. The subject of the dissertation research is the transformation's regularities of the monarchy's institution in contemporary world.

The dissertation is the first comprehensive political science research of the problem of the monarchy's institution transformation. Within the framework of the conducted research the following results were obtained, which are marked by scientific novelty and are submitted for defense:

for the first time:

- methodological problems that cause the lack of a single generally accepted approach to the definition of political modernization are identified, the author's definition of the concept of «political transformation» as a process of changing the nature of relations between higher authorities is given, the author's approach to the study of the process monarchies' political transformation is proposed and which consists in the analysis of forms of parliamentary control over the government not only in the constitutional, but also in the political practice of a particular country, as well as in the nature of limiting the power of the head of state and establishing his political responsibility to parliament, government or citizens;

- the process of the introduction of the control function of the legislative power over the executive in the form of specific forms of control is analyzed on the example of 28 monarchies, not only their constitutional consolidation is revealed and described, but also the reality or nominality of their application, proposed division of monarchies depending on the nature of the introduction of the control function of the legislature over the executive in the context of ensuring balance in the system of relations between higher state authorities, found that this process is not enough to ensure balance in the system of relations between higher state authorities;

- revealed and substantiated the transformation of the constitutional and legal status of the monarch in terms of the transition from absolute to partial or incomplete absolute irresponsibility of his person through the detection, disclosure and analysis of legal consolidation and actual application of certain forms of political responsibility of the head of state in constitutional and political practice with the monarchical form of government, proposed the division of monarchies depending on the nature of the process in the context of ensuring balance in the system of relations between the highest state authorities, the dependence of the transformation

of the constitutional and legal status of the monarch on the introduction of the control function of the parliament over the government was found;

- analyzed the experience of abandoning the institution of monarchy in countries such as Afghanistan, Ethiopia and Laos, proved that the process of political transformation is not the cause of the transition to a republican system, but the phenomena derived from it, substantiated the problematic nature of the Commonwealth as the first candidates for abolition of the monarchy. in these countries, the prospects for further transformation of the institution of monarchy and the existence of a monarchical system in the context of possible political transformations and current political practice are outlined, substantiated the fact that, regardless of the type or level of institutional stability, there is a threat of extinction for every existing monarchy without exception.

in-depth study:

- the evolution of the concepts of «political modernization» and «political transformation» in both theoretical and practical aspects and their distinction in political science;

- phenomena of political modernization and political transformation of monarchies in the analysis of their constitutional and political practice;

- formation and development of a mechanism of checks and balances in countries with a monarchical form of government;

- prospects for maintaining the monarchical system in the world.

acquired further justification:

- provision for the inevitability of a gradual reduction in the number of monarchies in the world due to the traditional nature of this form of government, as well as the attractiveness of republican ideas in the context of political manipulation, it is justified that the most likely option would be the transition to the republican system of a few Commonwealth countries.

The practical significance of the dissertation's results is that its conclusions can be used to build geopolitical predictions about the format of the future existence of Arab monarchies, prospects for the transformation of the Commonwealth,

preservation / loss of political stability by individual European, Asian and African monarchies. The main provisions of the dissertation research are aimed at streamlining and improving the scientific understanding of the political transformation's process and updating the existing political science knowledge about the monarchy's institution. The content of the dissertation research can be used in higher educational institutions in the preparation of lectures on general policy theory, political science theory of state, special training courses, teaching and methodological textbooks, theoretical and comparative political science, including training courses on political modernization / political transformation, modern foreign constitutionalism, general policy theory and others.

Key words: political transformation, political modernization, the institution of the monarchy, the monarch, the control function of parliament, forms of parliamentary control over the government, the institution of the head's of state responsibility, forms of political responsibility of the head of state, abandonment of the institution of monarchy.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Статті у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав:

1. Рудик А. О. Етапи політичної трансформації монархій. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. Київ, 2020. Випуск 27. С. 54-60.
2. Рудик А. О. Запровадження контрольної функції парламенту як складова політичної модернізації колишніх монархій Азії та Африки. *Studia Politologica Ucraino-Polona*. Житомир-Київ-Краків, 2017. Випуск 7. С. 221-229.
3. Рудик А. О. Специфічні форми політичної відповідальності глави держави в сучасних монархіях. Держава і право: Збірник наукових праць. Серія Політичні науки. Київ, 2016. Випуск 72. С. 150-162.
4. Рудик А. О. Формування інституту політичної відповідальності глави держави в арабських монархіях. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. Київ, 2020. Випуск 28. С. 81-88.
5. Рудик А.О. Проблема розрізнення понять «політична модернізація» та «політична трансформація». *Evropský politický a právní diskurz (European political and law discourse)*. Praha, 2021. Vol. 8, Iss. 5. P. 124-131.

Матеріали наукових конференцій:

1. Рудик А. О. Феномен реставрації монархії у ХХ столітті. Міжнародна наукова конференція «Дні науки філософського факультету – 2018», 26-27 квіт. 2018 р.: [матеріали доповідей та виступів]. 2018. Ч. 4. С. 125-127.
2. Rudyk A. Specificity of the system of checks and balances in the Kingdom of Afghanistan International Scientific Conference «The Days of Science of the

Faculty of Philosophy – 2019», April 23-24, 2019: [Abstracts]. Kyiv: Publishing center «Kyiv University». P. 158-159.

3. Rudyk A. The abolition of the monarchy – a crisis or the next stage of political transformation? International Scientific Conference «The Days of Science of the Faculty of Philosophy – 2020», April 22-23, 2020: [Abstracts]. Kyiv: Publishing center «Kyiv University». P. 187-188.

4. Rudyk A. The issue of republicanism in Commonwealth monarchies. International Scientific Conference «The Days of Science of the Faculty of Philosophy – 2021», April 21-22, 2021: [Abstracts]. Kyiv: Publishing center «Kyiv University», 2021. P. 329-331.

LIST OF PUBLICATIONS

Articles in scientific professional journals of Ukraine and scientific periodicals of other countries:

1. Rudyk A. Stages of Monarchies Political Transformation. Scientific Journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 22. Political Sciences and Teaching Methodology of Socio-Political Disciplines [at scientific edition O. Babkina]. Issue 27: collected scientific articles. Kyiv: Publishing House of National Pedagogical Dragomanov University, 2020. P. 54-60.
2. Rudyk A. The establishment of the control function of parliament as a component of the political modernization of the former monarchies of Asia and Africa. Studia Politologica Ucraino-Polona. Zhytomyr-Kyiv-Krakow, 2017. Issue 7. P. 221-229.
3. Rudyk A. Specific forms of political responsibility of the head of state in contemporary monarchies. State and Law: collected scientific articles. Series Political sciences. Kyiv, 2016. Issue 72. P. 150-162.
4. Rudyk A. Formation of the political responsibility institute of the head of state in the Arabian monarchies. Scientific Journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 22. Political Sciences and Teaching Methodology of Socio-Political Disciplines [at scientific edition O. Babkina]. Issue 28: collected scientific articles. Kyiv: Publishing House of National Pedagogical Dragomanov University. P. 81-88.
5. Rudyk A. The problem of distinguishing between the concepts of «political modernization» and «political transformation». European political and law discourse. Praha, 2021. Vol. 8, Iss. 5. P. 124-131.

Materials of scientific conferences:

1. Rudyk A. The phenomenon of the monarchy's restoration in the twentieth century. International Scientific Conference «The Days of Science of the Faculty of

Philosophy – 2018», April 26-27, 2018: [Abstracts]. Part. 4. Kyiv: Publishing center «Kyiv University». P. 125-127.

2. Rudyk A. Specificity of the system of checks and balances in the Kingdom of Afghanistan. International Scientific Conference «The Days of Science of the Faculty of Philosophy – 2019», April 23-24, 2019: [Abstracts]. Kyiv: Publishing center «Kyiv University». P. 158-159.

3. Rudyk A. The abolition of the monarchy – a crisis or the next stage of political transformation? International Scientific Conference «The Days of Science of the Faculty of Philosophy – 2020», April 22-23, 2020: [Abstracts]. Kyiv: Publishing center «Kyiv University». P. 187-188.

4. Rudyk A. The issue of republicanism in Commonwealth monarchies. International Scientific Conference «The Days of Science of the Faculty of Philosophy – 2021», April 21-22, 2021: [Abstracts]. Kyiv: Publishing center «Kyiv University», 2021. P. 329-331.